

Jurnalist araşdırması

2. Məhsuldarlıq azalır, suvarma çətinlikləri artır

İqlim dəyişmələrinin yaratdığı fəsadlar getdikcə daha da kəskinləşir

Mütəxəssislər dünyada baş verən iqlim dəyişmələri səbəbindən son 40 ili Azərbaycanın ən isti dövrü kimi dəyərləndirirlər. Ötən dövrdə ölkə üzrə temperatur artmasının orta səviyyəsi 0,9 dərəcə Selsi olub ki, bu yüksəlmə də ərazi boyunca qeyri-bərabər şəkildə özünü göstərib.

Təhlükəli proqnozlar

Bütün müşahidə dövründə temperatur artımı ən çox Kür-Araz düzənliyində (0,4-0,9 dərəcə), Qazax-Gəncə zonasında (0,6-1,1 dərəcə), Böyük Qafqazın cənub yamaçında (0,5-0,8 dərəcə), Kiçik Qafqazın şimal-şərq (0,6-1,5 dərəcə) və şimal (0,4-0,6 dərəcə) yamaclarında müşahidə edilib.

Temperaturun qeyri-bərabər paylanması əsas səbəbləri Azərbaycanın dağlıq ölkəsi olması, nisbətən kiçik ərazidə orografiyanın -28-dən 4466 metrə qədər dəyişməsi, ölkə ərazisində müxtəlif iqlim zonalarının olmasıdır.

AMEA Coğrafiya İnstitutunun direktoru, akademik Ramiz Məmmədov deyir ki, dünya birliyi tədbir görməsə, 2100-cü ilə qədər planetin temperaturu 3,7-4,8 dərəcə Selsi qalxa bilər. Bunun nəticəsində iqlim zolaqları sürüşəcək, havanın dəyişməsi daha kəskin olacaq, quraqlıq və daşqın kimi anomal hadisələrin gücü, tezliyi artacaq. Temperatur və rütubət artdığından bəzi ölkələrin ərazisi yaşamaq üçün əlverişli olmayacaq.

Kür-Araz ovalığında şoranlaşma 15 faiz çoxalabilir

Azərbaycana gəldikdə, Ramiz Məmmədov bildirir ki, iqlim dəyişməsi nəticəsində temperaturun artması ən çox Böyük və Kiçik Qafqazda yerləşən meşə massivlərinə təsir edəcək. Bu massivlərin aşağı sərhədi 550-950 metrə qalxa, Talış massivində isə 100-2000 metrə enə bilər.

Bununla yanaşı, Alp zonalarından başqa, bütün torpaq tiplərində məhsuldarlığın azalması müşahidə ediləcək, torpaqdaxili kimyəvi və biokimyəvi proseslər sürətlənəcək, torpağın fiziki xassəsi pisləşəcək. Bitki örtüyü azalacaq, Kür-Araz ovalığında şoranlaşmış ərazilərin sahəsi 15 faiz çoxalacaq, quraqlıq günlərinin sayı artacaq. Vegetasiya dövrünün artması qış taxılı və üzümçülüğün arealını daha yüksək en dairəsinə qaldırmağa imkan verəcək.

Səhralaşma genişlənir, çay ekosistemi məhv olma təhlükəsi ilə üzləşir

Ramiz Məmmədov hesab edir ki, artıq sadalanan bəzi dəyişikliklər özünü göstərməyə başlayır. Abşeron yarımadası istisna olmaqla bütün ölkə ərazisində yağıntının miqdarı 10-15% azalıb. Azalma səhralaşmanın genişlənməsinə təsir edir, bu isə öz növbəsində suvarma suyuna olan ehtiyacı artırır.

Akademik açıqlayır ki, suvarma suyuna tələbatın getdikcə artması da gözlənilən proqnozlar arasındadır. Onun sözlərinə görə, ümumilikdə götürdükdə respublika ərazisində ekstremal hidrometeoroloji hadisələrin sayı çoxalıb, ən böhranlı vəziyyət Kür çayında müşahidə olunub, çayın su sərfi ekoloji minimuma yaxınlaşıb, çay ekosisteminin məhv olma təhlükəsi yaranıb.

İnstitut direktoru əlavə edir ki, bütün bu qeyd edilənlər ilk növbədə Azərbaycanın kənd təsərrüatı rayonları sayılan, eyni zamanda ölkəmizin ən quraq əraziləri olan Beyləqan, İmişli, Saatlı, Sabirabad, Salıyan, Neftçala, Ucar, Biləsuvar və digərlərində kənd təsərrüfatının inkişafı üçün problemlər yara bilər.

Kənd təsərrüfatı üçün ciddi təhdidlər yaranır

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Torpaqlardan istifadəyə nəzarət şöbəsinin müdiri Firudin Tağıyev qeyd edir ki, ümumilikdə Azərbaycan su ehtiyatları ilə yanaşı, torpaq ehtiyatları da məhdud olan, amma buna baxmayaraq, növ müxtəlifliyi çox olan torpaqlara sahib ölkələrdəndir. Azərbaycanda 23 tip torpaq var ki, onların özəri də müxtəlif münbitlik göstəricilərinə malikdir.

Onun sözlərinə görə, məhdud su imkanlarına malik olan Azərbaycanda əsas su ehtiyatlarının təxminən 30 faizi ölkəmizin, 70 faizi xarici ölkələrin ərazisində formalaşır: "Bu faktın özü o deməkdir ki, biz ölkəmizə daxil olan suya görə digər ölkələrdən asılıyıq. Buna görə də əlimizdəki sudan səmərəli və itkisiz istifadə etməliyik. 2010-2011-ci illərdə ölkəmizdə "su bolluğu" problemi ortaya çıxmışdı, subasmalar, daşqınlar yaranmışdı. Lakin 2014-cü ildən sonra ölkəmizə su daxilolmalarında ciddi azalma müşahidə edilir. Bunların hamısı yağıntıların miqdarındakı azalma ilə əlaqədardır. Təbii ki, yağıntının miqdarının azalması kənd təsərrüfatı üçün ciddi təhdid yaradır".

Yağıntının düşməməsinə görə 100 min hektardan çox taxıl sahəsi yanıb

F.Tağıyev bildirir ki, global iqlim dəyişmələri fonunda baş verən ən böyük problemlərdən biri yağıntıların miqdarının dövrü olaraq azalmasıdır.

Bu azalmanın kənd təsərrüfatına təsirləri qiymətləndirilir: "Kənd təsərrüfatında böyük qisim əkinləri payızlıq əkinlər təşkil edir. Bunlar xüsusilə taxıl əkinləridir. Ötən il yağıntıların qeyri-bərabər paylanması və onların gözlənilən müddətdə, yəni payızlıq əkinlərinin vegetasiya dövründə düşməməsi 100 min hektardan çox taxıl sahəsinin yanmasına səbəb oldu. Yaxşıdır ki, bu əkin mövsümündə yağıntılar vegetasiya dövründə düşdü və bu, taxıl sahələrini yanmadan, su çatışmazlığından qorudu. Ancaq bu problem yazlıq əkinlərin dövründə hər an yaranabilir. Çünki yazlıq əkinlər daha çox suvarma tələb edir, vegetasiya dövründə onların bir neçə dəfə suvarılmasına ehtiyac yaranır. Buna görə də payızlıq əkinlərdən fərqli olaraq, yazlıq əkinlərdə suvarılmanın təşkili daha müəssəkkil şəkildə aparılmalıdır. Amma yalnız yağıntılara ümid edərək, yazlıq əkinlərin suvarılmasını aparmaq da mümkün deyil".

Susuzluğun yaratdığı məcburiyyət

Nazirlik nümayəndəsi açıqlayır ki, suyun azlığı səbə

bindən əkin planlarında müəyyən məhdudiyətlər qoymaq zərurəti ilə üzləşirlər. Bu problem səbəbindən bəzi rayonlarda pambıq əkin sahələrini azaltmağa məcbur olublar: "Pambıq suya tələbkar bitkilərdəndir. Yay aylarında onun suya tələbatı daha da arta bilər. Buna görə bu sahədə optimallaşdırma apardıq. Bu məsələ eyni zamanda şəkər çuğunduru və digər su tələb edən bitkilərə də aiddir".

F.Tağıyev əlavə edir ki, susuzluq probleminə görə ötən il ölkə üzrə şəkər çuğundurunun ekildiyi sahələr təxminən 1000, pambıq əkin sahələri 2000 hektara qədər azaldılıb.

Vəziyyətdən çıxış yolu...

Şöbə müdiri düşünür ki, fermerlər az su ilə də məhsuldarlıq əldə edə bilərlər. Bu məsələ ilə bağlı fermerlərə çağırış edən nazirlik rəsmisi onları qənaətedici, innovativ, müasir suvarma sistemlərindən istifadə etməyə çağırır.

Müasir suvarma sistemləri suya qənaət etməklə yanaşı, məhsuldarlığı da artırır: "Fermer müasir suvarma sistemindən istifadə etdikdə öz torpaqlarının münbitliyini də qorumuş olur. Səlləmə suvarılmanın mənfi fəsadlarından biri torpaqlarda münbitliyin azalması, onun şoranlaşmasıdır. Müasir suvarma sistemi bunun qarşısını alır. Buna görə də fermerlər zamanla müasir suvarma sistemine keçməlidirlər".

F.Tağıyev əlavə edir ki, su çatışmazlığı probleminin aradan qaldırılmasından ötrü ölkənin bir neçə zonasında su tutarları və anbarların yaradılması üçün işlər aparılır. Bununla yanaşı, ölkə üzrə suvarma qrafikləri tərtib edilir.

İşğaldan azad edilmiş Qarabağla bağlı gözləntilərə gəldikdə...

Əlverişli iqlim şəraiti və münbit torpağı olan Qarabağdan yüksək məhsuldarlıq əldə ediləcəyi proqnozlaşdırılır.

Əsas məqsəd orada dayanıqlı kənd təsərrüfatı sistemlərinin qurulması, dünya təcrübəsi əsasında kənd təsərrüfatının yüksək məhsuldarlığın əldə edilməsi istiqamətində inkişaf etdirilməsidir. Bununla bağlı planlar artıq hazırlanaraq hökumətə təqdim edilib.

Göründüyü kimi, ölkəmizin ekosistemi, aqrar sektoru və digər sahələr ciddi təhdid altındadır. Böyük təhlükənin artıq astasında. Bu problemin nəticəsi olaraq, indi məhsuldarlıq azalır, suvarma problemi isə artır. İqlim dəyişmələrinin yaratdığı fəsadlar getdikcə daha da kəskinləşsə də, hər halda onların qarşısında təslim olma bilmərik.

Prezident İlham Əliyevin bu problemin həllini şəxsi nəzarətinə götürməsi, bu məqsədlə mühüm dövlət sənədləri, proqramları imzalaması prosese dövlətin münasibətini əyani nümayiş etdirir.

İndi qalır müvafiq dövlət orqanlarının problemin həllinə daha məsuliyyətli, daha şəffaf və daha operativ yanaşması...

İlham İSABALAYEVA,
"Azərbaycan"